

Quin territori voldríem?

La lluita per l'impossible

per Joan Carles Palerm

Bona nit, gràcies per venir i gràcies a l'Institut per convidar-me. Ja heu vist que el seu currículum¹ és més llarg que el meu, i també veureu a la presentació la diferència de nivell; és el que hi ha. Bé, molts de vosaltres ja sabeu que en principi se'm convida perquè som membre del GEN, però també, tenint en compte que l'altre «contrincant» era geògraf, som aquí perquè som biòleg. La idea, doncs, era que us donàs també alguna idea de quina illa vull jo des del punt de vista d'un biòleg, i no tant com un ecologista «radical». Però la realitat és que ho he intentat i no he sabut fer-ne una presentació o cercar unes paraules per parlar-vos des d'aquest punt de vista, de manera que al final he hagut de fer una síntesi de quatre idees bàsiques, no des del punt de vista d'un biòleg, sinó pensant en el que em varen demanar: quin territori voldríem.

Ho he enfocat pensant quasi com si fos un somni, com quelcom que hi ha allà i on voldria arribar sabent que no m'estan preguntant quina illa vull, sinó quina voldria. Tenc la sensació que parlar de quina illa vull és posar-me de peus en terra i partir del que ara mateix tenim. Per això em preguntava on voldria arribar, anar una miqueta més enllà. Això implica un camí més llarg que el d'arribar a una utopia, sabent, també, que no serà ràpid, que trigarà molt, i que en el trajecte perdrem molts de valors i moltes coses que necessit per a aquella illa que

Una instantània de la xerrada de Joan Carles Palerm i Macià Blázquez-Salom.

jo voldria, i que no serà l'illa on arribarem. És una primera reflexió que volia fer-vos. A partir d'aquí, què voldríem? Ja ho sabeu, això ho volem tots i ho posam sempre que podem: un impossible, que al final és aquella utopia que sortia al principi del que ens contava en Macià, però també al final. La solució també és una utopia, que al capdavall és el que hem d'intentar. Allò per què hem de lluitar, quelcom que de moment pareix impossible però que realment és el que necessitam:

una illa diferent, en un món diferent.

Partint d'aquesta idea (jo sí que seré bastant més breu que en Macià), quines coses voldria jo, o quines són aquestes coses que voldria en aquesta illa? No podia, de primeres, començar amb el que jo voldria com a biòleg, sinó que he de contar-vos reflexions sobre què tenc ara, o per què som aquí. Us deix aquí diverses imatges per poder-ne parlar. El que voldria o el que necessit per poder arribar a aquesta

1. Es refereix a Macià Blázquez-Salom, que havia intervingut just abans.

Que la gent conegui i estimi el que té al davant... (fotografia: Cat Milton / Ibiza Spotlight).

illa que jo voldria tenir és que la gent estimi el que té davant, estimi la seua illa pels seus valors (naturals, culturals...), per allò que és i per allò que ha set i, al final, obeint la manera i el lema: qui estima Mallorca, qui estima Eivissa, qui estima Formentera, no la destrueix.

Això és el que necessitam: una societat, unes persones que viuen en un lloc i que el coneixen, que el respecten i que l'estimen. Ara mateix no ho tenim, però no ho tenim ara ni ho hem tengut des de fa molts anys. Amb això vull dir que no és una qüestió recent. No ho podem atribuir a l'arribada dels italians, que compren i lloguen cases, o dels alemanys, que compren i fan bars, i ens agafen Dalt Vila i l'omplen de bars, i venen els altres... No és una qüestió de nouvinguts ni de residents. Som nosaltres, els residents, els que no coneixem l'illa i no l'estimam. Som nosaltres, els culpables. I el primer que voldria és això: una gent, una població que conegués el que feim aquí. Segurament tots vosaltres ja coneixeu l'illa i l'estimau, però el problema és que no tots estimam una mateixa illa perquè no veim l'illa de la mateixa manera. Som molta gent, aquí, i hi ha molts interessos que venen de fora. En Macià ja us ha explicat per què estan arribant aquestes inversions milionàries, aquestes entrades de sous.

Vull pensar que una població que conegués el lloc, que conegués els seus valors, que l'estimàs, el faria respectar. Diguem que seria exigent en el sentit de mantenir el bé comú, de treballar pel bé comú, perquè si de veritat coneixes i estimes, has de voler que es mantinguin les coses, i això ara mateix no ens passa. Crec que, si això fos així, tot seria més fàcil. Em direu que això és molt complicat, de primeres: evidentment. Però és veritat que hi pot haver un model diferent, i pot ser que la gent ho vulgui. Sempre pos el mateix exemple quan parl amb els amics: fa vuit anys vaig anar a La Palma, a les Canàries, i em vaig adonar que tenen els mateixos problemes, avantatges i inconvenients que nosaltres. Curiosament, però, el taxista, el recepcionista de l'hotel, la persona que em va atendre quan vaig anar a llogar un cotxe, els cambrers... moltes persones diferents em varen explicar exactament quantes espècies vegetals hi havia a La Palma. Em devien veure amb la motxilla a l'esquena i tots em varen dir que l'illa m'agradaria molt i que hi trobaria una gran biodiversitat, 904 plantes diferents. Vaig pensar que si això m'ho deia tothom és perquè tothom coneix aquest fet. A Eivissa ningú sap quantes plantes hi ha. No li importa a ningú, que és pitjor.

Ningú no ho coneix, la dada no apareix enlloc. I allí se la sabia tothom. S'estimaven les 904 plantes persones que no sabrien diferenciar-ne una cinquantena, però això no era important. L'important era que n'hi havia més de 900 i això era un motiu perquè tu anassis a La Palma. Per tant, s'havia de conservar el territori perquè la gent hi anàs a veure 904 plantes. Això és el que a mi m'agradaria tenir aquí: una població que tengués una informació suficient per estimar allò que té davant dels ulls i no veu. Per estimar aquesta illa tal com és.

En general, no tenim al capdavant un comandament pensat per a allò comú, un model orientat a l'interès general. El text que tenia preparat no parlava de models, sinó que parlava directament d'institucions i partits polítics orientats cap al bé comú. La qüestió és que no sé si la culpa és dels partits de govern, que no ens han ensenyat on som i no ens han donat una informació, que supòs que és el que ha passat a La Palma, on no crec que els ciutadans hagin estat els que, per la seua banda, hagin aconseguit saber quantes plantes hi ha i hagin forçat el Cabildo a treballar per un model sostenible (que no sé si ho és, segur que tenen problemes, allí). Em pregunto si la població, una vegada informada, pot fer que els polítics treballin cap a un costat, o si són els polítics que han de decidir treballar pel bé comú i portar-nos de la manera amb una informació per aconseguir donar suport a un paradigma diferent del que tenim, un model més sostenible.

La qüestió és que necessitam una d'aquestes coses, i en aquest moment no tenim ni una ni l'altra: ni una societat que pressioni els polítics per canviar, potser perquè ja ens va bé així, si més no a curt termini, ni uns polítics que ens estiguin fent parar, pensar i posar davant del mirall i dir-nos que així no anam bé i que hem de canviar. No podem fer que tot sigui platja d'en Bossa. No podem mantenir el nivell de *beach clubs*, ni continuar privatitzant, ni treballar fent que fins al darrer metre dels darrers

puigs hi pugui haver un habitatge d'estiueig il·legal on, a més, es fan festes i es molesta els veïns. Però, això de qui és culpa? No ho sé. És culpa de tots, al final. També és cert que són les administracions les que haurien de treballar pel bé comú i són segurament més responsables que nosaltres, però nosaltres, des dels anys trenta, quaranta, cinquanta, seixanta... som segurament els que sempre els hem deixat fer. Potser perquè teníem figures o cacs a qui no ens hem volgut enfrontar. Ara és el que tenim.

En resum, al final el que voldria és això: un territori on hi hagués una societat que conegués el que hi ha, el que té davant, ambientalment i culturalment. Que ho respectàs i treballàs perquè això es pogués mantenir i conservar, impulsant un canvi de model. Tant és si ho organitza la societat o els partits, que també són societat, evidentment. Algú ho ha de fer. Alguns ho intentam, per això som aquí avui i per això l'Institut ha organitzat més de quaranta cursos com aquest. I per això hi ha la gent i els amics, per això hi som tots, però no hi arribam. Això és la realitat: no arribam a aconseguir aquest canvi. Però ens fa falta.

A partir d'aquí, què? Amb aquesta societat mínima o garantia mínima d'una gent que coneix i respecta, ja podria pensar què voldria jo des d'un punt de vista més de biòleg, si voleu. Us en faré tres cèntims, tampoc us en contaré gaire cosa perquè hem quedat que parlàriem poc temps i el que és interessant sempre és debatre amb vosaltres. Però hi ha quatre coses, les més urgents, que us present.

L'illa que jo voldria no tendria urbanització al medi natural. Hauríem d'aturar-la. Imaginau una foto del Google Earth, qualsevol tros de l'illa, és igual, tots són pareguts. Ho salvam una miqueta cap al nord, ja ho sabem, però la realitat és que tot és ple de grans impactes ambientals que van darrere d'aquesta construcció al medi natural. Si us hi fixau, tot això són camins i carreteres asfaltades, en general. Molts d'impactes acumulats a partir d'aquesta

Una imatge de Google Earth: tot és ple de grans impactes ambientals que segueixen la construcció al medi natural.

imatge. Pensau un moment en un d'aquests impactes que venen només pel fet que tenim l'illa construïda així, amb aquesta urbanització difusa i no concentrada en pobles. Alguns són tan simples que els coneixem tots. Evidentment, si tenim l'illa així, el risc d'incendi s'incrementa, i és una cosa que no vull en aquesta illa. Un risc d'incendi extra pel fet de tenir centenars i centenars de cases on no haurien de ser. L'increment del nombre d'incendis implica moltes coses després: s'incrementa encara més la possibilitat de foc, es crema la mateixa banda, hi ha molts problemes d'erosió que fan que el medi no es pugui recuperar.

Hi ha una cosa que no volia deixar de dir: per apagar els incendis, per tal d'atacar el foc en una illa, la llei obliga a salvar les cases i deixar cremar el bosc. Fa dues setmanes, als incendis de Galícia, els avions es van posar a llançar aigua desesperadament sobre les cases perquè la llei obliga a salvar-les, i van deixar cremar les altres coses. Això és el que tenim: una illa plena de cases que ens obliguen a deixar cremar el bosc. Cada volta els incendis són més grans perquè no podem aturar-los. No hi ha mitjans per aturar el foc a totes les cases, per salvar-les totes i salvar el bosc. Hem de triar.

A banda d'això, hi ha altres coses que són molt importants. Una és la fragmentació d'hàbitats, que no és més que una manera d'anomenar

un hàbitat romput, fet a trossos. Si us hi fixau, en aquesta imatge, les zones on hi ha bosc estan travessades per carreteres o cases. Això fa que el bosc no sigui un bosc, sinó molts boscos petits: és la fragmentació d'hàbitats. És important? Per a mi, sí. Hi ha molta feina damunt aquest tema. Al final, els hàbitats fragmentats actuen com a illes. És a dir, són petits boscos, però biològicament i ecològicament funcionen d'acord amb les teories de la biografia insular. Sabem tot això gràcies a MacArthur, Wilson i més gent que ho ha estudiat. Simplement, amb la reducció de la mida de l'illa, el nombre d'espècies i individus baixa, així com la densitat. Entre dues illes de diferent mida no hi ha els mateixos individus per metre quadrat, sinó que, com més petita, menys individus. A més fragmentació, més possibilitat d'extinció de les espècies, simplement per dividir-la en caminets. És el que s'anomena l'efecte vorera, i és un canvi de relació. Hi ha espècies que poden viure a l'interior del bosc. Quan el partim, s'incrementa la superfície de l'orla, del llindar o vorera, i les espècies que necessiten un bosc de més qualitat o més madur desapareixen i s'extingeixen perquè no tenen espai.

Hi ha tot una sèrie de coses que s'acumulen a partir de la manera com ens han deixat construir. Potser ens han deixat construir a l'illa per poder mantenir el model, o per mantenir el model ens han deixat

Dues baldritges.
Es tracta d'una de les espècies
més amenaçades del món,
i els afecta molt la
contaminació lumínica
(fotografia: Berta
Maggiore).

desfer l'illa, i és una cosa on nosaltres hem caigut, i aquí sí que en tenim la culpa. Des dels anys seixanta, setanta i vuitanta, hem acceptat viure al camp a canvi de no mirar què passa a l'illa, el model que hi tenim. L'interès general no era la suma de l'interès de totes les persones que vivíem en aquell moment a l'illa. L'interès general era mantenir la biodiversitat i el litoral per a tothom, tal com diu la Constitució, perquè són drets fonamentals per a tots, fins i tot el dret a l'habitatge, i no el que tenim ara, que és el dret a viure en un garatge. Tot ve del mateix: de no estimar l'illa perquè no ens ho van contar o perquè no vàrem voler mirar i vàrem acceptar un model a canvi de poder fer aquella casa i que cap veí no denunciés.

Hi ha altres coses que són urgents en aquella illa en què jo somii o que jo voldria: la descarbonització, que al final no és més que eliminar el consum de petroli, de gas i de carbó a Mallorca. Nosaltres ara no el tenim, però qualsevol dia començarà a funcionar el cable d'interconnexió amb Mallorca i podrem començar a consumir carbó. Estarà allí, el problema serà d'ells, però també serà meu. Al final, vivim en un mateix món i el canvi climàtic és

nostre. Quan miram l'estadística, a Eivissa arribam al 0'7 % de producció neta, una vergonya. Sobretot perquè ens oposam molt fermament a les prospeccions i hem aconseguit moltes coses treballant conjuntament amb moltes persones amb qui no pensàvem treballar mai, i ho hem fet molt bé, però ens falta la segona passa. Hi ha milers i milers de metres quadrats com a mínim o de primeres, d'administracions i d'empreses que estan en sòl industrial que s'havia d'aprofitar, perquè només necessitam 1 m², un 1 % del territori, per poder ser autosuficients, i és quelcom que no aprofitam. Amb els sostres de les teulades del sòl industrial no ens bastarà, però aquesta és l'altra: hem de reduir el nostre consum energètic perquè el que feim no és normal.

No pot ser que els fanals de la carretera de Sant Antoni estiguin encesos tota la nit durant 365 dies l'any. De fet, no caldria ni que estiguessin encesos tot l'estiu. No serveix per a res. Quan Vicent Serra era president del Consell, no fa tant de temps, una de les coses que va haver de fer quan va arribar Rajoy amb les retallades va ser apagar els fanals de la carretera de Sant Antoni a la nit a l'hivern. Ningú no ho recorda, però estalviàvem quasi un

milió d'euros en llum. I llavors la vam tornar a tenir, no sé per què, perquè no ens fa falta. A l'hivern ningú anava a les quatre del matí de dilluns a dijous per la carretera de Sant Antoni. Ara sí, perquè hi ha moltes festes, però el gener i el febrer, com a mínim, les podríem apagar. Hi ha coses que no són normals, perquè això al final només beneficia Gesa; poca gent més.

De manera indirecta, això ens ajudaria a reduir la contaminació lumínica, que pareix una ximpleria per a molta gent però no ho és. Poder veure estrelles al cel és un dret que tenim tots i que està reconegut com a patrimoni de la humanitat. Té la mateixa importància que la posidònia i, si és així, l'hauríem de buscar. No tots els eivissencs podem veure les estrelles, ja, i és una cosa que per mi és bastant important. He vist unes imatges de la Societat Astronòmica d'Eivissa, i s'hi veu que a poc a poc les zones amb contaminació lumínica cada volta són més intenses, tirant cap al vermell, que vol dir que són més greus. S'hi veu la carretera de Sant Antoni, per exemple, que per a algú serà poca cosa.

Hi ha una altra cosa indirectament relacionada amb la contaminació lumínica que m'agradaria so-

lucionar en aquella illa que no tenim. Aquest ocell és una baldritja, un ocell marí semblant a una gavina. Fa vida de nit i és cosina germana del virot, que té el bec més negre. El virot i la baldritja són molt interessants. Els polls es crien en una cova, sense veure mai l'aigua, i els pares se'n van quan consideren que ja estan criats. No han vist mai l'exterior, no han volat, no s'han alimentat per ells mateixos, però surten a fora quan tenen tanta fam que no aguanten més. Es posen a la porta de la cova i, com que no venen els pares, arriba un dia que la fam els fa sortir. Comencen a volar i a pescar sense haver vist mai abans un peix viu. Però tenen un problema: aquests primers dies es guien per la lluna i les estrelles, per la llum en general. Aprenen on tenen el niu a través del mapa que es fan del cel i hi tornaran a criar uns anys més tard. Quan fan el primer vol, si tenen la mala sort que en aquell moment hi ha hagut llunes, es confonen amb les llums de les zones turístiques. Justament totes les poblacions importants de virot i de baldritja estan davant de la platja d'en Bossa, és a dir, a ses Salines, davant de Sant Antoni, sa Conillera, etc. Quan arriba el moment, un 1 % de la població de jòvens virots i de baldritges acaba a la platja d'en Bossa, a Sant Antoni, enmig dels turistes. Això fa que molts de virots i baldritges no superin aquesta primera setmana de vida. El virot és l'espècie que es troba en més perill d'extinció d'Europa, i l'1 % mor perquè no apagam els fanals, perquè no canviem el sistema. Són coses que passen, sí, però a mi m'agradaria que no passassin en una illa diferent.

Finalment, us faré dos cèntims de bioseguretat en aquesta illa que voldria. M'agradaria una illa on es tingués en compte justament això, que som una illa. Un espai tancat fàcil de controlar, perquè només tenim unes vies d'entrada concretes, i totes les illes, per definició, igual que són atractives per als turistes, també tenen una cosa: han funcionat de manera independent durant mil·lennis o milions d'anys, i

Exemplars de *Carpobrotus*, una espècie invasora que tenim encara en molts de jardins públics de l'illa.

la seua flora i fauna és particular i diferent. Tenen un plus de qualitat i hi ha moltes espècies endèmiques, coses diferents, relacions entre ecosistemes que no es repeteixen al continent. Són més sensibles i qualsevol entrada o impacte d'una espècie nova normalment produeix un impacte més gran en una illa que al continent. Com més petita és l'illa, més impacte rep. Ja sabeu que, d'exemples, en tenim molts. Tots tenim al cap les serps, però hi ha milers de coses més.

Segons la UICN, que s'encarrega d'estudiar quin és l'estat de conservació de les plantes i els animals, l'espècie que més espècies ha extingit a la història (llevat de l'home, que n'és el primer causant) ha set el gat. El problema és no controlar la bioseguretat, no controlar espècies invasores, no posar un cascavell als gats... No és tan difícil. Com a biòleg, em preocupa i m'agradaria una illa diferent, on aquestes coses es

tenguessin en compte. Això del gat potser no, però sí que caldria començar per eliminar moltes coses, com la pota de gall, que és el *Carpobrotus* que tenim pertot arreu, amb aquella flor rosa. Tot i que és a la llista des de fa molts anys i que el govern mateix treballa per eliminar-la, encara n'hi ha en jardins de l'Ajuntament d'Eivissa, i això és el que no pot ser.

En fi, això és el que més o menys us podria dir d'aquella illa que jo voldria. Crec que és una illa diferent, això sí, però és on m'agradaria arribar. Tal com us deia al principi, crec que sense una societat informada i exigent i uns polítics i institucions que treballin pel bé comú i tractin de formar aquesta població, no l'aconseguirem. Però ho hem d'intentar i, tal com deïem al principi, hem de voler l'impossible.

JOAN CARLES PALERM
PRESIDENT DEL GEN-GOB ■